ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΜΙΣΣΑ ΣΟΛΕΜΝΙΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ALEX THURNEYSSEN

Δὲν εἶναι βέβαια ὑπερβολὴ νὰ πῶ, ὅτι ἡ «Μίσσα Σολέμνις» ὄχι μόνον κατέχει μιὰ ἐξαιρετικὴν θέσιν στὸ συνολικὸ ἔργον τοῦ Μπετόβεν, ἀλλὰ γενικὰ ἀνήκει στὶς δυνατώτερες καὶ ὑψηλότερες πνευματικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ ἔδωσεν ἕως τώρα ἡ ἀνθρωπότης καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν χιλιετηρίδων ποὺ διετήρησεν εἰς τὰς δέλτους της καὶ μᾶς παρέδωσεν ἡ Ἱστορία.

Ποτὲ δὲν γεννήθηκαν ἰδέες βαθύτερες, ποτὲ δὲν συνελήφθησαν ἔννοιες τολμηρότερες, ποτὲ ἀνθρώπινες σκέψεις καὶ αἰσθήματα δὲν μεταρσιώθηκαν εἰς πλέον ἀπρόσιτα ὕψη τῆς διανοήσεως, ποτὲ δὲν ἐθίγησαν πιὸ δυνατὰ καὶ πιὸ ἄμεσα τὰ σκοτεινότερα μυστικὰ κάθε ζωῆς, ποτὲ ἕνας θνητὸς δὲν ἐτραγούδησε μὲ συγκινητικώτερους τόνους τὸν πολυχάρακτο κύκλο τοῦ γίγνεσθαι καὶ τοῦ παρέρχεσθαι ἀπὸ τὸν μονάζοντα αὐτὸν κουφὸν Προφήτην εἰς τὴν «Μίσσα Σολέμνις» του.

Ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ ἔργα τῆς τελευταίας περιόδου τῆς ζωῆς τοῦ Μπετόβεν, εὑρισκόμεθα καὶ εἰς αὐτὸ πρὸ ἑνὸς ἀσυνήθους φαινομένου μιᾶς μουσικῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας ἡ πνευματικὴ ἔντασις προχωρεῖ εἰς τόσον δυσθεώρητα ὕψη ψυχρᾶς μεταφυσικῆς, ὥστε κάθε ἀπόπειρα καὶ ἁπλῆς ἀκόμη ἠχητικῆς ἀποδόσεως γίνεται πρόβλημα γεμᾶτο ἀπὸ ἀνυπέρβλητες σχεδὸν δυσχέρειες. Μπορεῖ μάλιστα κανεὶς νὰ πῇ ὅτι τὰ συγκροτήματα αὐτὰ τῶν τόνων, ποὺ ὀφείλουν τὴ γέννησί τους στὴν ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο διανόησι, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀντιτίθενται στὴν ἠχητική τους, στὴν ὑλική τους —νὰ ποῦμε — πραγματοποίησι. Ζοῦν εἰς τὸν ἀσύλληπτον κόσμον τοῦ ἰδεώδους, ὡς τεκμήρια συνεργασίας σκέψεως καὶ μεγαλοφυοῦς ὁραματισμοῦ, ὡς δείγματα ἀφαντάστων πνευματικῶν πειραματισμῶν, ὡς ὑπέροχες ἐμπνεύσεις μιᾶς ἀκατανοήτως αἰνιγματώδους φαντασίας, τῆς ὁποίας τὰ γόνιμα στοιχεῖα ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὴν πηγὴν μιᾶς ψυχῆς, ποὺ κατέχει πλέον ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς ζωῆς. Ἀρκεῖ ἕνα βλέμμα σὲ μιὰ μόνο, ὁποιαδήποτε σελίδα τῆς παρτιτούρας γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὶς τρομακτικὲς δυσκολίες, ποὺ παρουσιάζουν ὁ ἦχος καὶ ἡ τεχνοτροπία τῆς μουσικῆς αὐτῆς, ποὺ ὀρθώνεται ὁλομόναχη στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ἡ ἀπόλυτη δύναμις καὶ ἡ αἰθέρια τρυφερότης, ἡ ὑπερτάτη χαρὰ καὶ ὁ τελευταῖος πόνος, ἡ ἀπόγνωσις καὶ ἡ ἐλπίς, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ κόλασις, ἡ αἰωνία ζωὴ καὶ τὸ μηδὲν τοῦ θανάτου, ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἀβύσσων, πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ὀργασμῶν, ποὺ ἀκολουθεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἀδιάπτωτα, χωρὶς τὴν παραμικρότερη ξεκουραστικὴ ἀνάπαυλα. Ἀπὸ ἕνα ἀσήμαντο μοτίβο γεννῶνται καὶ ἐξελίσσονται ἀσύλληπτες ὀπτασίες ποὺ μὲ τὶς καταπληκτικὲς διαστάσεις τους καταθέτουν τὴν ζωντανὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀκαταλήπτου θαύματος μιᾶς φαντασίας ἐξακολουθητικῶς αὐτομεθυσκομένης. Γιὰ νὰ γίνῃ δυνατὸν νὰ ζωντανέψῃ ἀληθινὰ ἡ πολύχρωμος αὐτὴ ἐναλλαγὴ ἀπολύτως ἀντιθέτων ψυχικῶν διαθέσεων καὶ νὰ συνδεθοῦν εἰς μίαν μεγάλην πραγματικὴν ἑνότητα, ὑποτεταγμένην εἰς τοὺς ἀνωτέρους κανόνας τῆς τάξεως, ὅλα τὰ περίπλοκα μωσαϊκὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἔχῃ ἐκεῖνος ποὺ θ' ἀνελάμβανε τὴν ἀναδημιουργίαν της, μιὰ μεγάλη παρακαταθήκη ἱκανότητος εἰς διείσδυσιν, πνευματικῆς ὑπεροχῆς, τεχνικῶν μέσων, κυριαρχίας ἀπολύτου ἐπὶ τοῦ θέματος, τελείας κατανοήσεώς του καὶ κατοχῆς καὶ αὐτῶν τῶν πλέον ἀποκρύφων αἰνιγμάτων τῆς θείας αὐτῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία κάνει δειλοὺς καὶ ἀτόλμους καὶ αὐτοὺς τοὺς μεγαλειτέρους ἀκόμη εἰς τὸ εἶδος τους καλλιτέχνας μὲ μόνην τὴν σκέψιν τῆς ἀποδόσεώς της.

Ὁ κ. Κόντης, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ὑπετίμησε στὴ σκέψι του ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας, γιατὶ αὐτὸ ποὺ μᾶς προσέφερε πρὸ ἡμερῶν δὲν ἦτο — λυποῦμαι ποὺ πρέπει νὰ ὁμιλήσω εἰλικρινῶς — ἡ «Μίσσα Σολέμνις». Δὲν ἦτο οὔτε καὶ ἡ σκιά της. Ἐπαναλαμβάνω: Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἔργου αὐτοῦ μένει πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μία προσπάθεια, ποὺ μόνον ὑπὸ τὰς εὐνοϊκωτέρας τῶν προϋποθέσεων μπορεῖ νὰ δώσῃ ἕνα ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα. Πάντως ὅμως ἀπὸ σέβας πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόθεσιν—πρόκειται περὶ τοῦ ὑψιπετεστέρου ἔργου τοῦ ὑψιπετεστέρου μουσουργοῦ — θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ παραιτηθῇ μὲ λύπην ἀλλὰ καὶ ἀποφασιστικὰ ἀπὸ προσπάθειες μὲ μέσα τόσον ἀνεπαρκῆ, ὅπως αὐτὴ ποὺ παρηκολουθήσαμεν προχθές.

Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δικαιολογία ὅτι αἱ δυνάμεις ἦσαν μέτριες, ἀνίσχυρες νὰ ἀποδώσουν περισσότερα. Δὲν κρίνονται οἱ κόποι γιὰ ἕνα ἔργον, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ φέρουν. Μπορεῖ κανεὶς ν' ἀξιώσῃ ἀπὸ ἕνα μουσικόν, ποὺ ἔχει ἐπίγνωσιν τῶν εὐθυνῶν του, τὴν ἱκανότητα νὰ ὑπολογίσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ ξέρῃ τί μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ μὲ αὐτές. Καὶ ἀλήθεια στὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν φθάνει νἄχῃ κανεὶς μιὰ χορωδία μὲ θαυμάσιες γυναικεῖες φωνές — οἱ ἀνδρικὲς εἶναι ἀνεπαρκεῖς — ποὺ καὶ εἰς τὰ πλέον δυσθεώρητα ὕψη ἑνὸς σὶ μπεμόλ διατηροῦν τὴν διαύγεια καὶ τὴν βεβαιότητα στὴν ἐντονασιόν. Ἐπίσης δὲν ἀρκεῖ νὰ δίνῃ εὔηχα ἐφὲ μὲ πιάνο καὶ φόρτε. Παντοῦ, ἀλλὰ πρὸ πάντων στὸ ἔργον αὐτὸ ἡ τεχνικὴ τελειότης εἶναι ἡ μετριωτέρα προϋπόθεσις, ἐπάνω εἰς τὰ ἀσφαλῆ θεμέλια τῆς ὁποίας θὰ ἑδραιωθῇ ἔπειτα ἡ καθ' αὐτὸ πνευματικὴ ἀναδημιουργία.

Ὅταν γίνεται αἰσθητὸ τόσο λίγο ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πνοὴν τοῦ ἔργου, ὅταν ἅπτωνται τόσον ἀκροθιγῶς τῆς οὐσίας, ὅταν ἡ τεχνοτροπία καὶ τὰ τέμπι παραξηγοῦνται, ὅταν δίπλα στὴν χορωδία, ποὺ τραγούδησε τοὐλάχιστον χωρὶς λάθη ἀκούεται ἡ ὀρχήστρα νὰ παίζῃ σὰν νὰ μὴν ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ χωρὶς νὰ τῆς δίδεται καμμιὰ στοργικὴ προσοχή, ἐνῷ ἐδῶ γιὰ τὴν συνολικὴν ἐντύπωσιν ἡ ὀρχήστρα ἔχει ἕνα σπουδαιότατον ρόλον, βεβαίως δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ κανεὶς — μὲ ὅσην καλὴν θέλησιν καὶ ἂν καταβάλῃ — γιὰ γεγονός, ποὺ συμβάλλει εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

Τὸ κουαρτέττο τῶν σολίστ, ποὺ ἀποτελοῦσαν ἡ δὶς Βραχνοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἦτο στὶς πολὺ καλὲς στιγμές της, ἡ κυρία Φραγκιᾶ - Σπυλιοπούλου, ὁ κύριος Δελένδας καὶ ὁ κύριος Πατρηνός — ἕνας μπάσσος μὲ θαυμάσιες φωτεινές, ἰδίως στὶς ψηλὲς καὶ μέσες νότες — ἐκράτησεν ὅσο πιὸ εὐσυνείδητα τοῦ ἦτο δυνατόν, τὸν ἄλλως δυσκολώτατον ρόλον του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τί ὠφέλησε ;

Ὄχι ! Εἶναι μιὰ μεγάλη ἱκανότης νὰ ξέρῃ κανεὶς νὰ περιμένῃ καὶ προφυλάσσῃ ἀπὸ πολλοὺς ἐπικινδύνους ἐκτροχιασμούς. Δὲν πρέπει διόλου νὰ ὑποτιμῶμεν τὴν ἀξίαν της. Πόσα ἀκόμη μεγάλα καὶ ἀξιοθαύμαστα πράγματα μᾶς εἶναι ἐδῶ ἄγνωστα! Κάποτε θὰ φθάσῃ καὶ αὐτῶν ἡ πολυπόθητος στιγμὴ καὶ θὰ τὰ γνωρίσωμεν. Καλλίτερα ὅμως ἀργότερα καὶ ὡραῖα παρὰ νωρίτερα καὶ ἄσχημα!

Alex Thurneyssen